

Βάλτερ Μπένεντιξ Σένφλις Μπένγιαμιν

Ο Walter Ben(e)dix Schoenflies Benjamin –όπως είναι το πλήρες ληξιαρχικά καταγεγραμμένο όνομά του– ανήκει αναμφισβήτητα σήμερα στους πιο πολυδιαβασμένους και πολυσυζητημένους γερμανούς συγγραφείς του 20ού αιώνα. Τα δύο μεσαία ονόματά του, που φρόντιζε να τα κρύβει κι έτσι παρέμειναν για πολύ καιρό άγνωστα, παραπέμπουν κατά παράδοση στις οικογένειες των γονιών του: Μπένεντιξ από την οικογένεια του πατέρα του· Σένφλις είναι το επώνυμο της μητέρας του και προέρχεται από το Μπαντ Σένφλις του Νόουμαρκ. Οι δυο οικογένειες, με ρίζες στη Ρηνανία και την ανατολική Γερμανία, δεν εκπροσωπούσαν απλώς τα γεωγραφικά άκρα του τότε Γερμανικού Ράιχ· στο πρόσωπο του Βάλτερ Μπένγιαμιν ενώνονταν με χαρακτηριστικό τρόπο «οι δύο κύριοι κλάδοι των Γερμανοεβραίων», όπως έγραψε ο πιστός φίλος και βιογράφος του Γκέρσομ Σόλεμ (Scholem 1983, σ. 128), ενωνόταν ο δυτικός με τον ανατολικό εβραϊσμό.

Γεννημένος ανάμεσα στην ίδρυση του Γερμανικού Ράιχ και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Μπένγιαμιν μεγάλωσε σε μια εποχή που η Γερμανία υπό τον Γουλιέλμο Β΄ έτεινε να γίνει μεγάλη δύναμη – και κατέληξε στην καταστροφή του 1914-1918. Ήταν επίσης τα χρόνια που η παλιά βασιλική έδρα, το Βερολίνο, μεταμορφώθηκε σε σύγχρονη μητρόπολη. Σε πολλά γραπτά του Μπένγιαμιν φαίνεται πόσο επηρέασαν τον τρόπο ζωής και σκέψης του οι αρχιτεκτονικές αλλαγές και ο ρυθμός της νέας πρωτεύουσας – από τις *Εικόνες πόλεων* και *Τα παιδικά χρόνια στο Βερολίνο το χίλια εννιακόσια* μέχρι τις *Στοές*. Το έργο της ζωής του –αν μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει αυτόν τον κάπως παραπλανητικό όρο, που παραπέμπει σε μια αδιάκοπη συνέχεια– είναι στην ουσία ένας διαρκής στοχασμός για την καταγωγή του από μια μεγαλούπολη: για την εμπειρία της ακατάπαυστης μεταβολής των συνθηκών και των δυνατοτήτων του ατόμου, τον τρόπο να αντιλαμβάνεται κανείς τη συνοχή του ιστορικού και του κοινωνικού περιβάλλοντος, ακόμη και μέσα στον

λαβύριnthο ταχύτατα και διαρκώς εναλλασσόμενων εντυπώσεων, να το κατανοεί ή τουλάχιστον να αποκτά εικόνα του – με λίγα λόγια: να βρίσκει τον δρόμο του εκεί μέσα.

Στα νεανικά του χρόνια ο Μπένγιαμιν, επηρεασμένος από τον Γκέρσομ Σόλεμ και τον Λούντβιχ Στράους, έδειξε μια κάποια συμπάθεια στο σιωνιστικό κίνημα, χωρίς ωστόσο να αφοσιωθεί ποτέ σε αυτό. Παρόμοια ήταν αργότερα και η προσέγγισή του στο κομμουνιστικό κόμμα, την οποία ενθάρρυναν φίλοι του όπως ο Ερνστ Μπλοχ, ο Μπέρτολτ Μπρεχτ και ο αδελφός του Γκέοργκ. Δεν προσχώρησε ούτε μετά τον διωγμό του από τη Γερμανία το 1933. «Πάντοτε ριζοσπαστικά», αλλά «ποτέ με συνέπεια», έτσι πρέπει να αντιμετωπίζονται «τα σημαντικότερα πράγματα» – αυτό ήταν το αξίωμα ζωής του Μπένγιαμιν, που διέπει ως στάση και ολόκληρο το έργο του.

Η πορεία της εκπαίδευσης του Μπένγιαμιν είχε ουσιαστικά στόχο την ακαδημαϊκή καριέρα, και στο μέτρο αυτό έγινε μάλλον άθελά του «ελεύθερος» κι ωστόσο επιτυχημένος συγγραφέας, του οποίου οι δημοσιεύσεις και οι μεταφράσεις συχνά έκαναν αίσθηση. Μετά το 1933, κατά τη διάρκεια της εξορίας στη Γαλλία, έγραψε σημαντικά δοκίμια, μεταξύ άλλων το πιο γνωστό του, *Το έργο τέχνης την εποχή της τεχνικής του αναπαραγωγιμότητας*. Όμως τον περισσότερο χρόνο από το 1933 έως τον θάνατό του το 1940 τον αφιέρωσε σε ένα έργο που περιλαμβάνει όλα τα συστατικά των προηγούμενων γραπτών του (το σημαντικό, το πολιτικό, το επίκαιρο, το οποίο αναπτύσσεται χωρίς να λαμβάνει υπόψη του επιστημονικά σύνορα ή άλλου είδους οριοθετήσεις): στις ημιτελείς *Στοές*. Με αυτό το ασυνήθιστο πόνημα ο Μπένγιαμιν είχε σκοπό να αποτυπώσει την κατάσταση του κόσμου στον καιρό του πάνω στο σχέδιο ενός αρχιτεκτονικού δημιουργήματος του 19ου αιώνα.

Υπάρχει η άποψη ότι έργο και συγγραφέας σήμερα, τον 21ο αιώνα, έχουν το πολύ πολύ ιστορικό ενδιαφέρον. Αυτό ισχύει μόνο κατά το ότι και οι θεωρίες του Μπένγιαμιν δεν έχουν αξιώσεις αχρονικότητας. Κι όμως, η ιδι-

9 Βάλτερ Μπένεντιξ Σένφλις Μπένγιαμιν

αιτερότητα της δημιουργικής του παραγωγής συνίσταται ακριβώς στο ότι δείχνει παραδειγματικά σε κάθε γραπτό του πώς μπορούμε να συλλάβουμε το εκάστοτε παρόν μας με την ανάλυση ιστορικοπολιτιστικών ντοκουμέντων. Και στο μέτρο αυτό ήταν όντως ο «έκτακτος καθηγητής μιας τακτικής φιλοσοφίας», όπως θέλησε να μείνει χαραγμένο αιώνια στον τάφο του.

